

Serien "Karl og bronzesværet"

Skat nr 1: Handelsmanden

Denne skat er den første i en serie på fire skatte med udgangspunkt i tre spændende oldtidsfund omkring Nors. Som appetitvækker til de følgende skatte, er der ved den første skat knyttet en novelle med titlen "Karl og bronzesværet". Den første skat er placeret centralt i Nors hvor der er gode muligheder for parkering og proviantering. Stil evt. bilen og tag cyklen eller vandrestøvlerne på. Der er ca. 11 km. hele vejen rundt hvis man ikke cykler/går forkert.

Karl og bronzesværdet

Denne novelle af Christian Nielsen er skrevet efter inspiration fra oldtidsfund, som de er beskrevet i bogen "Nors Tved, fortid og nutid". Der er tilknyttet fire skatte til novellen; "Handelsmand", "Guldbådene", "Bronzesværet og guldringen" og "Gravrøveren".

Karl var handelsmand i Nors i bronzealderen, og havde altid været kendt for sit, mildt sagt, lunefulde temperament.

Karl elskede sin kone de første par måneder af deres ægteskab, ellers brød han sig egentlig ikke væsentligt om hende. Stadig var hun dog, for ham, den faste og urokkelige klippe i hans liv; én, som han kunne regne med. Hun var ikke pæn, men Karl så dybere end skønheden udenpå, og han stolede på hende som ingen anden, til trods for, at han ikke gav udtryk for, at han regnede hende for noget som helst.

Men da Karl en tidlig forårmorgen var stået uvant tidligt op, bemærkede han, at konen ikke var ved hans side i sengen. Straks rejste han sig op uden at give mysteriet nærmere eftertanke. Han lod herefter roligt sit blik vandre ud igennem vinduet, alt imens han strakte sin beklagende krop. Da så han det. Et stykke udenfor gårdspladsen stod hun hård i hånd med den noget yngre smed Svend. Det var dog for meget for Karl, især da deres læber mødtes i et langtrukket

farvelkys. Han var ikke vred, men nærmere opildnet. Resten af dagen gik Karl som i trance, og lod ikke sin uvidende kone ane uråd om den synd han snart ville begå.

Der gik ikke mange dage før Karl pludseligt og meget prompte spurgte sin elskværdige kone om hun ikke inviterede Svend på besøg. Overrasket over forslaget, og med et flakkende og åndsfraværende blik, spurgte hun undrende hvorfor. Karl forklarede, at han ville vide noget om Svends arbejde med guldbåde ved Thorshøj - til trods for, at han aldrig havde interesseret sig for noget der kunne flytte mennesker imod fjerne horisonter. Fattet, men undrende, indvilligede Karls kone i at invitere Svend.

Da Svend kom på besøg, var han ikke det mindste mistænksom ved situationen. Det var Karls kone derimod, og hun havde luret ham. For da konen gik til marked, valgte Karl at tage sit lange bronzesværd, og bore det ind i ryggen på Svend. Et rædselsfuldt skrig kunne høres. Svend væltede da om på gulvet, i en pøl af mørkerødt blod.

"Trods mig ikke" ville man høre ham bittert mumle.

Karl var fattet, og følte ingen anger. Han læssede Svend på sin vogn og kørte derefter væk i en rødglødende aftensol. Han begravede Svend, ikke som et skjult lig, men nærmere som en nobel kriger. Han viste ham respekt, for der skulle mod til at være mand nok til at udfordre hans ære. Her ville Svend få fred, på den vestlige kant af Vendbjergs krat, ville ingen forstyrre ham. I graven smed han sit bronzesværd som en fin gestus, det ville han have værdsat, det ville enhver have værdsat, og før han langsomt gav sig til at dække hullet til, og lave den karakteristiske forhøjning, smed han guldringen, som han havde fået foræret af sin kone, deri. Svend vandt kærligheden, men Karl vandt krigen, han var sejrherre.

Langsomt trillede han derefter hjem i mørket til sin kone. Da mørket langsomt gled bort, rullede Karl ind på gårdsplad-

sen. Hans kone stod med armene over kors, hun var vred og var klar til at gå verbalt til angreb. En udfordring. Karl steg af vognen. Morgenduggen havde lagt sig over gården og landskabet som et tæppe, og den skarpe sol tittede nu frem i horisonten. Han trak langsomt sin bronzedolk fra sit bælte, og konen spejlede sin egen frygt i dolkens skær. I Hinding skulle hun begraves og vognen var allerede klar til at køre igen, endnu et krigsoffer skulle bringes, før Karls ære var genoprettet.

Hun havde forrådt ham, og når han var færdig med hende, ville resterne blot være knogler malet til mel, og hendes elskede spiralringe af guldtråd, og guldtråden, ville så ende i Hinding.

"Trods mig ikke" ville man høre ham bittert mumle.

Pas på ikke at blive spottet af de mange muggles.

Til skat nr. 1:
N 57° 01.285 - E 008° 40.431
Size: (Small) Difficulty:
Terrain: GC1Z9FP
Stikord: "varmeblæser"

Fra denne skat "Handelsmand" til anden skat i serien "Guldbådene" er der ca. 2,5 km.

Skat nr. 2: Guldbådene

Skatten er den anden i en serie på fire skatte med udgangspunkt i tre spektakulære oldtidsfund omkring Nors. Til de tre oldtidsfund er der også knyttet en novelle med titlen "Karl og bronzesværet", som kan læses i forbindelse med den første skat "Handelsmand". Den første skat er placeret centralt i Nors hvor der er gode muligheder for parkering og proviantering. Stil evt. bilen og tag cyklen eller vandrestøvlerne på.

Da Nors blev landskendt.

For godt over 100 år siden blev Nors næsten landskendt for fundet af guldbådene. Denne lille beretning om oldtidsfund fra Nors begynder derfor naturligt nok tirsdag den 12. Maj 1885, da husmændene Hans Jensen fra Thisted Mark og Jens Lukassen fra Brund var i færd med at grave grus ved Thorshøj.

Tæt øst for højen havde åbnet en ny grav, og da hakken ramte bunden af et stort lerkar, som stod lige under jordoverfladen, raslede indholdet af krukken ned over de forbavsede findere. En mængde små både af guldblik kom så at sige sejlene ned ad skrænten. Begge mænd var klar over, at det var noget særligt de havde fundet. Alle stykker blev derfor omhyggeligt samlet sammen og lagt i madkassen (en stor rummelig madkasse af træ, en såkaldt tejne).

Med madtejen drog de til Thisted og præsenterede fundet for de stedlige autoriteter repræsenteret ved daværende amtsfuldmægtig C.B.V. Hansen. Denne sendte straks det usædvanlige fund til Oldnordisk museum i København (det senere nationalmuseum) med en medfølgende beskrivelse af fundomstændighederne, og med finderens anmodning om at få udbetalt værdien af fundet – og hvis madtejen blev beholdt i København også værdien af denne (80 øre). Allerede 9 dage efter skrev direktøren for Oldnordisk museum J.J.A Worsaae til amtsfuldmægtigen og bad ham for det enestående fund udbetale ikke mindre end 500 kr. i danefægodtgørelse til finderne (480 kr. for guldværdien og 20 kr. i dusør) – samt desuden 80 øre for madkassen! Hermed er historien ikke slut, idet de samme mænd 14 dage senere i samme grusgrav finder en stor kraftig guldring, som vejede næste 400 gram. Ringen blev ligeledes sendt til Oldnordisk museum og indbragte finderne næsten det dobbelte af det de havde fået for guldbådene. Dengang var den gennemsnitlige timeløn for daglejere 20 øre i timen, så det er ikke sært, at for Hans Jensen og Jens Lukassen blev guldfundene et vendepunkt i deres liv.

Afleveringen af guldbådene som danefæ fulgte en gammel praksis. Ja, bestemmelserne om danefæ er i sin art de ældste europæiske lovbestemmelser, der stadig er i anvendelse og går helt tilbage til jyske lov fra 1241. Dengang som nu var udgangspunktet, at findes der guld og sølv, som ingen kendes ved, tilhører det kongen (i dag staten), og det skal

derfor afleveres mod en godtgørelse, som består af fundets metalværdi samt af en findeløn, der er afhængig af fundets sjældenhed og den omhu, hvormed finderens har taget vare på tingene. I dag er danefæbestemmelserne udvidet, så fx også sjældne oldsager af andet materiale end guld og sølv kan erklæres for danefæ.

Den tunge guldring, som Hans Jensen og Jens Lukassen fandt 14 dage efter guldbådene, er helt givet fra bronzalderen og dermed godt 3000 år gammel. Mere omdiskuteret er guldbådernes alder, men sandsynligvis er begge fund samtidige. De over 100 små guldbådmodeller er af lidt forskellig størrelse med e længste op til 17 cm lange. Alle er lavet af ganske tyndt guldblik lagt over ræling og spanter af tynde bronzebånd. Mange af bådene er prydet med indpressede kredsornamenter. For at kunne være i lerkarret lå mange af bådene inden i hinanden og dannede små stabler. Nogen praktisk funktion kan de aldrig have haft – og allerede da fundet blev gjort, blev det derfor opfattet som et votiv eller offerfund til guderne. Nogen bedre forklaring er endnu ikke bragt på bane, og den gælder givetvis også for den tunge guldring.

I mange år var der på museet i Thisted kun udstillet et par kopier af guldbådene, men i forbindelse med nyopstillingen af oldtidssamlingen i 1987 uddeponerede Nationalmuseet fem originale både fra fundet. De indtager nu en passende plads blandt museets arkæologiske skatte.

Fra "Guldbådene" til næste skat i serien "Bronzesværet og guldringen" er der ca. 2,4 km.

Til skat nr. 2:

N 57° 00.360 - E 008° 40.067

Size: (Small) Difficulty:

Terrain: GC1Z9JR

Koordinatet fører dig til Thorshøj, hvor du finder en sten, der hælder mod et verdenshjørne.

I denne gamle grusgrav lå engang en bygning. I ruinen finder du skatten i samme verdenshjørne, som stenen hælder mod.

Skat nr. 3: Bronzesværet og guldringen

Skatten er den tredje i en serie på fire skatte med udgangspunkt i tre spændende oldtidsfund omkring Nors.

Til de tre oldtidsfund er der også knyttet en novelle med titlen "Karl og bronzesværet", som kan læses i forbindelse med seriens første skat "Handelsmand".

Den første skat er placeret centralt i Nors hvor der er gode muligheder for parkering og proviantering. Stil evt. bilen og tag cyklen eller vandrestøvlerne på.

Koordinatet fører dig tæt på lokationen, hvor bronzesværet og guldambåndet blev fundet. Ca. 110 meter mod øst på marken nord for gårdspladsen er sværet og ringen fundet.

Da klang i muld.

Digtet/sangen er lavet i 1978 af Per Nielsen efter inspiration af tidligere folketingsmand Børge Møllers fund af et ca. 3000 år gammel guldarmbånd og et bronzesvær under pløjning på Vendbjerg i Nors.

Mel.: Menuetten af "Elverhøj"
Der er en fremskridtsbondemand,
som hedder Børge møller,
derovre i det jyske land.
Ham heldet stadig følger.
Først blev han ind på tinge valgt,
og det ham ret fornøjer.
Men er er li'så heldig, når
han hjemme går og pløjer.

Forleden gik han bag sin plov...
nå, nej det gør man ikke
i vår moderne tid. Han sad
og nøj'des med at kigge
fra sædet på sin traktor, som
man gør det nu om dage.
Men hvad var så det, han så,
da han fik kigget sig tilbage?

Da klang i muld det gamle guld!
Et armbånd, skønt at skue,
i furen lå. Dér fik han så
en gave til sin frue?
Næh, den slags guld er danefæ.
Det må man aflevere.
Så pløjede han videre,
ku' ka'ske hitte mere?

Da ind på Christiansborg han kom,
blev han jo gratuleret.
Men der var navnlig én, der var
i fundet int'resseret
Det var såmænd Jens Kampmann, som
jo pløjer alle vegne!
og hvad hen finder, også er
for "Danefæ" at regne!
Snart pløjer han sin salte hav,
og hvis det ikke fejler,
han finder guld på bunden af
hver registreret sejler.
For når det gælder dannefolk
og -fæ, så får den plovmand

nu mere ud af pløjningen
end nogen anden lovmand.

Bronzesværet og guldringen kan ses på Thisted Museum.
Fra "Bronzesværet og guldringen" til næste skat i serien
"Gravrøveren" er der ca. 3 km.

Til skat nr. 3:
N 57° 01.204 - E 008° 39.927
Size: (Small) Difficulty:
Terrain: GC1Z9K7

Skatten er gemt bag en sten der bærer tallet 3.
For at få det rigtige koordinatsæt skal du regne lidt.
N-koordinatet 57.01.??? mangler de 3 sidste tal: (3*3*3*3*3)
plus (3*3*3) minus 3*47) E-koordinatet finder du ved at lægge
3 til startkoordinatet som er 008.39.927.

Skat nr. 4: Gravrøveren

Skatten er den fjerde i en serie på fire skatte med udgangspunkt i tre spektakulære oldtidsfund omkring Nors. Til de tre oldtidsfund er der også knyttet en novelle med titlen "Karl og bronzesværet", som kan læses i forbindelse med den første skat "Handelsmand". Den første skat er placeret centralt i Nors hvor der er gode muligheder for parkering og proviantering. Stil evt. bilen og tag cyklen eller vandrestøvlerne på.

Mens gårdejeren var i kirke.

I Thisted Museums ustilling finder man en smuk bronzedolk fra Hinding, der blev nedlagt som udstyr i en grav omkring 1200 f. kr. Til fundet knytter der sig en historie, som kaster et ikke helt flatterende lys over nogle af de medvirkende, bl.a. en lokal Thisted guldsmed.

Vi er tilbage før krigen, hvor lærer Nørgaard, Hinding den 16. april 1937 på vegne af gårdejer Chr. Pedersen, Hinding afleverer en fin bronzedolk til museet i Thisted.

I museets arkiv findes dokumenter, der belyser de lidt specielle fund, omstændigheder, samt hvad der efterfølgende skete i sagen. I daværende museumsleder PL. Hald's redegørelse kan man bl.a. læse følgende "Fundet var gjort for en tid siden, antagelig omkring den 1. april.

Graven var blevet opdaget ved pløjning, og gårdejereren for-
bød sin karl at røre ved den. Lysten hertil blev ham for stor,
og en søndag formiddag, da maden var i kirke, gennemro-
dede karlen graven og fandt dolken samt et stykke krumt
bronze og et lille styk guldtråd. Senere solgte karlen uden
gårdejerens vidende guldet til en guldsmed i Thisted.

Således lød meddelelsen og jeg forhørte mig straks hos
byens guldsmede, om nogen af dem skulle have købt "et
stykke guldtråd". Dette viste sig også at være rigtigt, men
guldet var smeltet. Guldsmeden Hr. Henningsen oplyste, at
det var et stykke tyndt guldtråd mellem 10 og 15 cm. lang.
På forespørgsel om det havde været snoet i spiral (som
mange af bronzealderens guldringe, JHB komm.) svarede
benægtende, og han kunne ikke huske, hvad han havde
givet for det; han oplyste i øvrigt, at guldet havde samme
lødighed som guldmønter.

For yderligere at få rede på disse forhold samt for at se gra-
ven og muligvis få den undersøgt, besøgte jeg stedet den
22. April. – Fundstedet var matrikel nr. 6a, Hinding, Nors
sogn og der havde tydeligvis engang været en høj, som kun
en svag højning på marken antyede.

Chr. Pedersen oplyste, at graven havde været mandslang
og dækket med kalksten; alle stenene var taget op, og gra-
ven udjævnet og nedpløjet.

Manden forklarede beredvilligt alt, og han var meget ked af
det indtrufne, da han i vilde havde sendt bud efter museet i
Thisted om at undersøge fundet.

Da karlen viste ham bronzedolken, tog han den, men var
ikke klar over det øvrige; dog mente han, at han havde set
en spiralsnoet tråd, uden at han tænkte, at den også havde
med fundet at gøre. Han sammenlignede trådens tykkelse
med en tynd telefonledning. Karlen forlod efter aftale se-
nere sin plads for at komme ud og sejle, og først bagefter fik
manden klarhed over, at der i graven også var fundet yder-
ligere et stykke bronze og en guldspiralring, samt at karlen
skulle have fået 15 kr. for guldet.

Som PL. Hald sammenfatter sagen, er der ingen tvivl om, at
karlen på flere punkter var gået bag ryggen på gårdejereren.
Først ved mod ejerens ønske at grave i kisten og dernæst
ved at sælge guld fra fundet. Selv om den sidste del åben-
bart først gik op for ejeren, efter at karlen var rejst, må vi
gå ud fra, at det nok ikke var tilfældigt, at karlen pludselig
forlod sin plads og tog ud at sejle så hurtigt efter "udgrav-
ningen" af bronzealdergraven. Formentlig, var gårdejereren
blevet så vred på ham, at han ikke ville have ham i sin tje-
neste mere.

Bronzedolken og guldet i graven indplacerer øjeblikkeligt
fundet fra Hinding blandt de rigeste gravfund fra denne tid.
Fælles for mange af disse grave er forekomsten af spiralsno-
ede guldringe, der afhængig af størrelsen blev anvendt som
enten arm- eller øreringe.

Til historien om fundet fra Hinding knytter der sig efter alt
at dømme et efterspil. I november 1937 blev der nemlig til
nationalmuseet som danefæ indleveret et par spiralsnoede
guldrøringer af handelsmand J. Andersen, Strib på Fyn.
Denne oplyste til museet, at han tidligere på året havde købt
ringene i Thisted af ingen ringere end guldsmed Henning-
sen. Ifølge Andersens forklaring havde guldsmeden mod-
taget ringene af en karl, der havde fundet dem ved pløjning
i Thy. At Henningsen således havde solgt jordfunden guld,
altså danefæ, var der ingen tvivl om, men spørgsmålet om,
hvor ringene mere præcist var fundet, stod fortsat åbent.
På nationalmuseets henvendelse svarede Henningsen, som
den rene uskyldighed, at han ikke havde troet, at ringene
havde nogen historisk værdi, og at han desværre ikke kun-
ne oplyse noget som helst om finderens udover, at denne, så
vidt han vidste, skulle rejse bort og derfor ville omsætte rin-
genes guldværdi i penge. Her ender sporet desværre, men
når der i begge sager er tale om en karl, som rejser bort, og
når Henningsen samtidig optræder i dem begge, er det vist
tilladt at lægge to og to sammen.

At Henningsen til PL. Hald oplyste, at guldet allerede var
omsmeltet, kan forklares ved at han på det tidspunkt alle-
rede havde solgt ringene til handelsmanden med henblik

på omsmelting. At handelsmanden så senere fik skrupler, kunne Henningsen jo ikke vide.

Efter reglerne er det altid finderens, som får udbetalt danefægdugtørelsen, men da nationalmuseet i denne sag ikke kunne lokalisere nogen finder, gjorde de en undtagelse og udbetalte beløbet til handelsmanden fra Strib, der i modsætning til karlen og guldsmeden i sidste ende handlede som han burde.

Tekst af Jens-Henrik Bech gengivet fra bogen "Nors Tved – fortid og nutid"

Fra "Gravrøveren" tilbage til udgangspunktet ved første skat "Handelsmand" er der ca. 2,9 km.

Til skat nr. 4:

N 57° 02.275 - E 008° 38.634

Size: (Small) Difficulty:

Terrain: GC1ZAKZ

Stikord: Under rod

Graven med guldtråden blev fundet ved gravhøjen ca. 320 meter syd for dette koordinat.

Cachen ligger imidlertid et andet sted, hvor den uærlige karl yndede at tilbringe sin sparsomme fritid.

Koordinaterne til dette "fristed" skal du arbejde lidt for at finde. N-koordinatet 57.02.5?? finder du ved at lægge antallet af dage, der gik fra fundet blev gjort til bronzedolken bliver afleveret på museet, sammen med 2.

E-koordinatet 008.37.5?? finder du ved at indsætte næstsids-te tal i koordinatet med antallet af kroner, som gårdejereren fik i findeløn.

Sidste tal i koordinatet er lig med matrikelnummeret, hvor fundet blev gjort.

Projektet er støttet med tilskud fra tips- og lottomidler til friluftslivet.

